

K hodnocení vědy

Milan Elleder

Poznámka redakce Záznamu z AF-IX:

Prof. MUDr. Milan Elleder, DrSc., člen Učené společnosti ČR, vystoupil 21.1.2010 v diskusi na Akademickém fóru IX. Následující text, vyžádaný pro Záznam z AF-IX, došel 22.1.2010.

Ke včerejší debatě o hodnocení vědy

Hodnocení vědy předpokládá znalost vědy a jejího významu.

Přímo se vnucuje myšlenka, že dlouhodobá neschopnost náročně hodnotit vědu a výzkum je nahrazována povrchním a snadným mechanickým přístupem, do kterého je včleněn i dnes tak podporovaný pohled komerční. Je všeobecně přijímáno, že existující čistě mechanické hodnocení je nedokonalé, neprofesionální a je v podstatě výrazem neschopnosti zadavatele postihnout podstatu.

Zaváděná „Česká cesta“ hodnocení je urážkou náročného výzkumu, a nejen to, je to i jeho sabotáž. Podpora výstupů nízké úrovně a aplikacemi, jejichž hlavním hodnotícím kritériem je zisk, povede mimo jiné k degradaci akademického života.

Níže zmíněné vcelku jednoduché přístupy k hodnocení výstupů jsou efektivnější a perspektivní. Také neuráží schopné. Jestli má být přístup k evaluaci vědeckého výkonu racionálně postaven, doporučuji následující body.

1. Podle zdravého rozumu by mělo být optimální hodnocení vědy nastaveno tak, aby byly maximálně zvýhodněny nejlepší originální práce a kvalita se nedala kompenzovat kvantitou ani rutinou, aby byli maximálně podporováni nositelé myšlenek, a aby podporovalo rozvoj vědy, zejména základního výzkumu. V řadě oborů je to možné jednoduše – **zvýhodnit pracoviště, ze kterého je korespondujícího autora a/nebo první autor** (nositele myšlenky a její realizace). Takovéto zvýhodnění podporuje chytré hlavy.

2. **Zvýhodnit publikace v mezinárodní spolupráci** (ne pokud jde o pouhé spoluautorství, ale zejména, *ne-li výlučně, jde-li o českého prvního, nebo korespondujícího autora*). Je třeba si vážít takových pracovních teamů!!

3. **Odlišovat publikace výzkumné od odborných**, zejména v oborech jako je lékařství, kde je nezřetelná hranice mezi odborností (lékařskou profesí) a výzkumem. Nelze srovnávat experimentální práci řešící podstatu nemoci od odborných prací/studií upozorňujících na diagnostické a léčebné přístupy! To není podceňování odborných studií, ale pouze upozornění, že srovnávat se má srovnatelné. Je velmi pravděpodobné, že tyto odborné práce (zejména v lékařství) mají vyšší citovanost než klasické práce výzkumné a že tudíž jejich časopisy stojí vysoko v žebříčku IF. Kdo toto nerespektuje, dělá špatně.

Záměrně zdůrazňuji, že jde stále jen o formální stránky hodnocení – obsahová stránka publikací může být hodnocena pouze systémem „peer review“. Hodnotitel má mít zkušenost v hodnocené problematice; ty nejlepší hodnotitelé mají schopnost předvídat cenný výsledek i nezávisle na formálních kvalitativních parametrech.

Jeden z dalších pomocných, ale nepochybně velmi informativních způsobů hodnocení vědy je zhodnocení (nejlépe mezinárodním auditem) kvality doktorských studií. Jen tak se můžete nepřilížit náročnou cestou dozvědět o kvalitě výzkumu na vysokých školách. Byl by to logický následný krok po zhodnocení katastrofálních nedostatků.

Doporučuji

- **zhodnotit publikace, které tvoří podklad disertace.** Nejen jejich počet, ale jejich kvalitu, tj. zaměření výzkumného tématu, z čehož vyplyne i náročnost, originalita;
- **posoudit kvalitu školitele, jeho vedení doktoranda,** tj. jestli není jeho role formální, zvláště jestli má na sebe napsáno větší počet studentů;
- **zhodnotit činnost oborových rad,** jak často komunikují se studenty a jak kontinuálně dohlíží na progres doktorandů;
- **zjistit, kolik doktorandů po obhajobě nastoupí na postdoktorální pozici** („postdoc“) a kolik z těchto pozic je v zahraničí;
- **zjistit, nakolik je na VŠ v ČR získání titulu PhD pouhým prostředkem** k získání dalších akademických hodností (docent, profesor);
- **zhodnotit kontinuální vědeckou produkci akademických pracovníků** v ranku docent, profesor. Získali titul, který v podstatě znamená, že absolvovali kvalifikovanou profesní přípravu pro aktivní výzkumnou práci. Přehled jejich publikačních aktivit a posouzení kvality a zaměření publikací by v dnešní elektronické epoše neměl být problém.

Takovéto hodnocení ukáže velmi spolehlivě kvalitu výzkumu na jednotlivých vysokých školách a zejména na jednotlivých fakultách. Efektivita bude mnohem větší než při aplikaci stávajícího způsobu evaluace, která je ve své podstatě špatná a kontraproduktivní.

Doporučuji rovněž zveřejnění srovnání publikačních výstupů AV ČR versus VŠ

a) podle publikací (shora zmíněný formální aspekt evaluace),

- kde jsou hlavními autory kmenoví zaměstnanci těchto institucí, které jsou srovnatelně zaměřené, např. v biomedicině, ve které pracují jak LF a PřF, tak ústavy AV ČR, případně výzkumné ústavy MZ, kde jsou jak prvý tak korespondující autoři z dané instituce.

b) podle vybraných výstupů zásadního významu, které vznikly a byly realizovány na půdě těchto

modelově vybraných institucí (obsahový aspekt evaluace).

Bliže viz Aktuálně.cz – blogy (Elleder M)